

Jonas Thente

Kitapus detektyvų, rankinių ir dizainerių kostiumų

Bet kokia šalies šiuolaikinės literatūros apžvalga patvirtina neišvengiamą paradoksą — veikalai, geriausiai atspindintys "dabartinę situaciją", retai kada yra pavykę meniniu požiūriu. Šių reprezentatyvių knygų stiprybė ir yra jų reprezentatyvumas — recenzentams lengva nubrėžti aiškias paraleles tarp literatūros ir tiesioginio politinio, socialinio ar kokio nors kito konteksto. Šiomis knygomis labiausiai domimasi jų pasirodymo momentu. Jos tampa žiniasklaidos debatų objektais, apie jas daug ir noriai kalba komentatoriai, kurie nėra jų skaitei, bet su didžiausiu džiaugsmu reiškia apie jas savo nuomonę, nes tematika pernelyg gerai pažįstama ir aktuali. Vienas iš tokių pavyzdžių — Siselos Lindblom romaną "Begė džiai" (*De skamlösa*, 2007), kartu su autorės interviu praėjusį rudenį įžiebęs "kultūrinę diskusiją". Viskas buvo susiję su rankinėmis. Iš skirtingai brangios dizainerių sukurtos rankinės yra vartotojų kultūros absurdo simbolis. Klausimas, ar protinga išleisti 40 000 Švedijos kronų (400 eurų) rankinei, tapo bet kokio pokalbio — nuo globalizacijos iki lyties — atspirties tašku.

Pats romanas anaipol nėra prastas, jame esama daug kitų sluoksnių, kuriuos diskusijų dalyviai apėjo.

Visas kitas knygas šį pavasarį nurungė Larso Noreno "Dramaturgo dienoraštis" (*En dramatikers dagbok*, 2008). Labai storame tome nesunumeruotais puslapiais ir juodu viršeliu dramaturgas aprašo daugybę žinomų Švedijos kultūros veikėjų, savo kolegų ir aktorių. Ir nors autorius visų pirma pasakoja apie tai, kaip švedų dramaturgas, tarptautinė šlovė nusileidžiantis tik Ingmarui Bergmanui, žvelgia į savo darbą ir kaip jį atlieka, diskusija čia sukūta vien apie Noreno atakas prieš intelektualinį isteblišmentą. To ir buvo galima tikėtis.

Tiesą pasakius, net ir ne tai labiausiai domino komentatorius, kai praūžė pirmoji audros banga. Juos suintrigavo dienoraštyje atskleista Noreno silpnybė — brangūs kostiumai.

Rankinės — ne jo stilius. Kiek žinome.

Skandalo, kurį sukėlė Noreno dienoraštis, atgarsiai aidėjo ir dar vienoje garsioje praėjusio rudens diskusijoje — apie Majos Lundgren pusiau autobiografinį romaną "Mašalai ir tigrai" (*Myggor och tigrar*, 2007), kuriame brėžiama paralelė tarp Neapolio kamoros [slapta teroristinė organizacija, — red.] ir Švedijos kultūros elito patriarchalinės sanklodos. Lundgren prieš tai išleido du romanus ir keletą metų rašė straipsnius didžiausio vakarinio dienraščio *Aftonbladet* menų priedui. Savo naujame romane ji atskleidžia, kad turėjo nesantuokinių ryšių su laikraščio priedo redaktoriumi ir piešė daugelio kitų gerai žinomų švedų kultūros veikėjų portretus.

Dauguma Majos "taikinių" protestavo, pateikė net dokumentus, paneigiančius knygoje iš dėstytojų įvykių versiją, iš esmės susidaro vaizdas, kad romane balansuojama ties beprotybės riba, tad pačios autorės labai leidė jai turėti ją atmesti. Tačiau praėjus metams akivaizdu, kad oficiali lyčių nelygių galimybių teorija pasitvirtino, o Lundgren atsivėrimas buvo priimtas kaip dokumentas, kad vyrai skriaudžia ir nutildo moteris.

Tai iš esmės karščiausios literatūrinės diskusijos Švedijoje pastaraisiais metais, viešajame gyvenime dažniau pasitaiko nebent apsistumdymų tarp vadinamųjų bestselerių autorių ir rimtosios literatūros apologetų. Pastaraisiais metais Švedija tapo reikšminga detektyvų eksportuotoja į kitas Europos šalis, o tai, kartu su pridėtinės vertės mokesčio knygoms sumažinimu, dar padidino populiarųjų rašytojų milijoninius pelnus ir kitokią naudą. Bulvarinė spauda tiesiog mėgaujasi, kai populiarieji ir menkliau skaitomi rašytojai nuožmiai susikimba tarpusavyje.

Teksto įžangoje pabrėžiau, kad beviltiška stengtis apibūdinti, kas yra tipiška šiuolaikinei literatūrai, aptariant pačias geriausias knygas ir talentingiausias rašytojas. Taip yra todėl, kad patys įdomiausi rašytojai niekada nėra nacionaliniai, jie tampa dalimi to, ką vadiname pasaulio literatūra. Samuelį Becketą skaitome ne dėl jo airiško kumo, o Witoldą Gombrowiczių — ne dėl jo lenkiško kumo ir ne dėl argentinietiškos ar prancūziškos patirties [galėtume pridurti: ir ne todėl, kad jis kilęs iš Lietuvos bajorų senos giminės, — red.]. Pasaulio literatūrą skaitome todėl, kad ji daug pasako apie *mus*, nesvarbu, kur ir kaip gyventume.

Tačiau iš mažos, kultūrinio atžvilgiu marginalios šalies, esančios Europos pakraštyje, tikimasi, kad jos literatūra bus arba detektyvinė, arba egzotiška. Didelė literatūrinė vertė kūriniai nepriskirtini nei vienai iš šių grupių. Yra nemažai švedų rašytojų, kurie nacionaliniu mastu laikomi mažiau įdomiais, nes jie mažiau tautiški. Turiu galvoje Larsą Jakobsoną, Lottą Lotass, Christine Falkeland, Steve'ą Semą–Sandbergą, Willy Kirklundą, Mare Kandre, Larsą Mikaelį Raattamaa, Ann Jaderlund ir kai kuriuos kitus. Bandyti juos įterpti į nacionalinį kontekstą reikšėtų iškreipti esmę, nes jie yra gerokai reikšmingesni.

Tačiau pamėginę tai padaryti, lengvai sukurtume aiškių, linijinių švedų literatūros naratyvą, kurį galėtume pateikti kaip socialinės raidos komentarą. Tas naratyvas būtų mažaug toks:

Septintojo dešimtmečio viduryje — vieną vienintelį kartą — būta meninio pakilimo, nors ir ne visuose frontuose, pavyzdžiui, tai netaikytina popmuzikai, bet tinka daugeliui kitų sričių. Stokholmo Moderniojo meno muziejus vienas pirmųjų ėmėsi propaguoti Rauschenbergo, Warholo ir kitų naująjį meną, tarp jų ir švedų menininkus, tokius kaip Öyvindas Fahlströmas. Švedijos radijas ir televizija pradėjo finansuoti įvairius menus, kurie iki šiol yra laikomi avangardiniais, o didieji dienraščiai savo skiltis skyrė debatams ir manifestacijoms visko, kas laikyta naujovėmis. Riba tarp populiariosios ir akademinės kultūros buvo nutrinta, kartu išnyko riba tarp menininkų ir eilinių žmonių. 1965-ieji vietiniame kontekste vadinami potvynio metais — *Strömkantringen*. Didžioji studentų dalis atrado Vietnamo karą, Trečiąjį pasaulį, klasinius skirtumus ir užėmė aktyvią pasipriešinimo poziciją. Per keletą metų švedų literatūroje įsitvirtino vadinamoji "dokumentinė literatūra", nes autoriai, reikšdami klasinį sąmoningumą, atsisakė grožinės literatūros ir griebėsi subjektyvios žurnalistinės prozos, pasinėrė į aplinką, kurioje socialinis susisluoksniavimas buvo ypač ryškus. Arba atsigrėžė į tokias šalis kaip Kinija, kad praneštų, kas dedasi ten.

Nors aš tūntajame dešimtetyje ideologinė s prielaidos susilpnė jo ir imta įtariai vertinti socialinio pasipiktinimo retoriką, vis dėlto tai buvo dešimtmetis, kai Švediją vis dar vadino besikvatojančia žudike. Literatūra gilinosi į užterštumą, psichoanalizę, lyčių vaidmenis, biurokratiją, apsimestinę *Folkhem* (liaudies namų) idilę ir iš virkš čiają gerovės pusę. Prasidėjo aš tūntajam dešimtmečiui, Švedijoje kaip ir kitose Europos šalyse prigijo postmodernizmas ir poststruktūralizmas. Cituojant didįjį nacionalinį Švedijos autorių Augustą Strindbergą, kilo didelis triukšmas ir sąmyšis.

Naujos idėjos ir estetiniai impulsai sutapo su ekonominiu pakilimu, su Ronaldo Reagano valdymo laikotarpiu ir neoliberalizmu. Naujieji autoriai pasijuto nesuprasti senųjų kritikų ir pasipylė konfliktai.

Sukrė timas, kurį patyrė Švedija, aiškiai atsispindi literatūroje. Joje apstu susvetimėusiųjų personų, žvelgiančių pro langą ar klampojančių per sniegą apleistomis pramoninių rajonų gatvėmis. Apie suplanuotos socialinės nesėkmės padarinius ir susitelkimo stoka bandyta papasakoti visiems, kas tik norėjo apie tai girdėti.

Daugelyje Vakarų šalių gerovės laikotarpiais romanų veiksmas vyksta mieste, tačiau, ekonomikai pašlijus, perkeliamas į kaimą. Švedijoje devintasis dešimtmetis priklausė miestui. Po dešimtmečio metropolis užleido vietą apleistoms, izoliuotoms vietovėms — tai salos, mažos pakrančių bendruomenės, nuošalūs viešbučiai.

Dešimtojo dešimtmečio pabaigoje prasidėjo vadinamasis apsakymų bumas, beveik visi rašytojai perkėlė savo personažus į kaimo aplinką, į neapibrėžtus mažus miestelius, į miškus. Atrodė, kad švedų literatūra bando sugrįžti prie visuomenės šaknų, žemdirbių kultūroje ieškodama to, kas dar yra išlikę senojoje provincijoje.

O dabar jau 2008 metai.

Tai vis dar prabangių rankinių dešimtmetis, o literatūros tonas slogus ir neviltingas.

Atsiverskime kad ir tokį romaną kaip Hanso Koppelio "Kelionė namo" (*Vi i villa*, 2008). Hansas Koppelis — tai pseudonimas. Švedų literatūroje nėra neįprasta, kad garsūs rašytojai skelbia knygas pseudonimais, tačiau šiuo atveju įsislaptinta todėl, kad autorius nenorėjo įžeisti savo aplinkos. Manau, tai nemažai pasako apie represyvią socialinę terpę, kurią Koppelis aprašo savo romane.

Prieš keletą dešimtmečių britų rašytojas Jamesas Grahamas Ballardas aprašė ateities pragarą. Netyčia atsidūręs gyvenamuosiuose Diuseldorfo kvartaluose, pamatė visiška vienodas gatves su nušienautomis pievelėmis ir lygut lygutėmis laisvomis pakraščiuose, ties kiekvienu namu stovėjo BMW

automobilis... Tai baisiausia ateitis, kokią jis pajėgė įsivaizduoti, — paralyžiuojantis vienodumas.

Skaitant Koppelio "Kelionę namo" iš kyla Ballardo vizija ir akivaizdu, kad "ateities pragaru" virto vieta, kurioje mes gyvename. Tai, ką vaizduoja Koppelis, yra iki skausmo pažįstama, nes tai mažos Vakarų šalies gyvenimas 2008 metais.

Man norėtųsi "Kelionę namo" pavadinti satyriniu romanu, tačiau taip nėra. Jis parašytas realistinės tradicijos dvasia, kupinas scenų, kurios, atskirai paėmus, atrodo sąmojingos ir priverčia juoktis, tačiau jų visuma — tai šiuropus robotizuotos vidurinėsios klasės, savanoriškas įkalinusios save saugiuose, elektrifikuotose namudiniuose postkapitalistinės visuomenės aptvaruose, paveikslas.

Pirmuoju asmeniu pasakojantis Koppelio romano herojus maištauja prieš pavėsingos priemiesčio gatvės ramybę, griebdamasis nedidelių tuščiu išpuolių. Tai galiausiai baigiasi tokiu nuosmikiu, koks tik gali ištikti "barbekiu tėtui", — kaimynai su juo nebesikalba, jis daugiau nelaukiamas aplinkinių namuose.

Tai štai kaip toli nužengė me.

Maišto rizika yra tiesiog neprilygstama!

Hanso Koppelio romanas galbūt iš kasa karo kirvį sukildamas prieš gerą gyvenimą "maisto grandinėje", nes tokio gyvenimo aprašymų apstu daugybė kitų romanų, parašytų pastaraisiais metais. Gerai perkamų moterų rašytojų sukonstruoti pagal vietinio blizgiojo žanro taisykles, jie stebina savo neokonservatyvumu. Žinoma, juose esama nepasitenkinimo gaidelių, ypač dėl seksualinių vaidmenų, tačiau dažniausiai tai ne kas kita, o tradicinės šeimoms, nėštumo ar prakiurusio stogo apdainavimas.

Mes, tyčiodamiesi iš savęs, vadiname tai industrinių visuomenių problemomis, smulkiais mūsų kasdienybės detalėmis, tokiomis negandomis, pavyzdžiui, kaip artimiausioje parduotuvėje pasibaigęs kardamonas, be kurio negalime išsivirti latė kavos, ar gėjų paradas, lyg tyčia vykstantis per vidurinėsios dukros gimtadienį. Švedų literatūroje tokių problemų apstu. Ji be galo nuobodė.

Ekonomikos bumas ir didėjantys knygų tiražai tam tikru atžvilgiu perbraižė literatūros žemėlapi. Didžiosios leidyklos bumo įkarštyje, atrodo, pametė gebėjimą protauti, todėl tikrąjį kultūrinį kapitalą krauna palyginti nauji leidėjai, surandantys savo nišą ir deklaruojantys asmeninę susidomėjimą šia veikla. Dėl šių iniciatyvų atsirado daugiau verstinės literatūros — tiek naujų kūrinių, tiek klasikos, pradėta iš naujo leisti ir švedų klasikų. Kai didžiosios leidyklos nustoja domėtis savo autorių naujais tiražais, ši darba tęsia mažesnės leidyklos.

Vis dažniau net garsūs švedų rašytojai nutraukia ryšius su tradicinėmis didžiosiomis leidyklomis ir ima bendradarbiauti su kitomis. Tai leidžia smulkesniems leidėjams augti taip sparčiai, kaip mažėja didesniųjų interesas. Šiandien įmanoma išgarsėti, išleidus knygą net ir mažoje leidykloje.

Peras Thornas yra kaip tik toks rašytojas. Jo pirmoji knyga, išleista jo paties leidykloje 2002 metais, buvo puikioji antologija "Įžymybės, kurių pašta iš nešiodavau" (*Kändisar som jag delat ut post till*). Thornas kreipėsi į asmenis,

kurių pavardes sužinojo, kai dirbo paštininku įvairiuose regionuose, ir pakvietė juos dalyvauti sudarant rinkinį, kuriam jie galėjo pateikti ką tik nori, savo nuožiūra. Iš devynių atsiliepė penki — kai kurie elgėsi itin ekscentriškai. Thomas visa tai apibendrino savo knygoje.

Po to ėmėsi kitų literatūrinių eksperimentų, išleido audiokasetę ir — UoLiPo grupės dvasia — įvairiais būdais bandė perteikti vardus pagal skaičių seką, kuri tapo atspirties tašku naujiems naratyvams ir sukeitimams.

Prieš keletą mėnesių jis paskelbė knygą "Tavo draugas kompiuteris" (*Din vän datamaskinen*, 2008) — tai dar vienas žingsnis atsitiktinumų link ypatingu Thorno stiliumi. Jis struktūravo knygą pagal įvairius (fikcinius) kompiuterio modelius, pavyzdžiui, suteikdamas galimybę sužaisti žaidimą kosmose. Paspaudus raudoną mygtuką, sugrojamą VDR himnas. Mėlyną ir geltoną mygtukus paspaudus vienu metu, temperatūra Švedijoje pakyla vienu laipsniu. Ir taip toliau. Nors sunku suvokti, tačiau tarp eilučių Thomas palaiapsniui kuria tragikomišką Švedijos ir švedų vaizdinį. Tačiau tekstas vis tiek nepraranda tariamai griežto racionalaus tono kaip objektyvi instrukcija.

Jau kurį laiką Thomas dirba jaunoje leidykloje *Modernista*, turinčia labai ambicingą naujų rašytojų — tiek užsieniečių, tiek švedų — leidybos programą, šiuo metu tai viena reikšmingiausių geros kokybės literatūros leidyklų. Tą patį galima pasakyti ir apie leidyklą *Oei editör*, poezijos žurnalo *Oei* dukterinę įmonę. Tapo gana įprasta, kad jaunatviški literatūriniai žurnalai praplečia savo veiklą knygų leidyba ir leidžia nestandartines teorines ir literatūros knygas.

Viena iš *Oei editörs* autorių — Ida Borjel, debiutavusi 2004 metais rinkiniu "Zondas" (*Sond*). Kita jos knyga vadinasi "Skanės radijas" (*Skanneradio*, 2006) — tai vietinės radijo stoties vienos iš laidų transkripcija, platforma, skirta pasireikšti eiliniams žmonėms, norintiems pakeiksnoti imigrantus ir bendrą moralinį nuopuolį. Sunku pasakyti, kiek šis tariamai autentiškas pasakojimas yra tikras. Tačiau poetinis aspektas akivaizdus — čia tiek vienvėdis, tiek neviltingas, kad belieka pripažinti: kiekvienas žmogus yra sala, virš kurios tarsi vėliava plevėsuoja skepetaitė su užrašu PADĖKITE.

Naujausioje knygoje Borjel irgi remiasi dokumentine medžiaga, kuri visiškai svetima tam, ką esame įpratę vadinti poezija. "Vartotojo teisių įstatymas: *juris* poezija" (*Konsumentköplagen: juris lyrik*) yra sudaryta iš paragrafų kaip juridinis tekstas. Vartodama trumpas, dalykiškas frazes ir apibrėžtas skaičių veikėjas, tokių kaip šiuolaikinė Šventoji Trejybė — "Pirkėjas", "Pardavėjas", "Prekė", — Borjel kuria kritišką operą civilizacijos tema.

Kaina, kurią mokėsi pirkėjas
 14u Pirkėjas visuomet kažkiek mokėsi
 14v Jei konkreti kaina sutartyje nenurodyta, pirkėjas mokėsi tiek, kiek mokėti yra protinga, atsižvelgiant į prekęs prigimtį, į tai, kokia kaina vyrauja pirkinio įsigijimo metu ir kitus faktorius: dienos metą, apšvietimą, kuriam esant jis ją pamatė, panašumą į anksčiau pirktas prekes, pardavėjo užsispyrimą ir norą imtis iniciatyvos
 14w Pirkėjas mokėsi pardavėjo atidžiai apskaičiuotą sumą, nurodytą ant kainos lipduko
 14x Pardavėjas negailėsi laiko prekęs kainai apskaičiuoti ir nebus išsiblaškęs
 14y Aukštesnė kaina: mažas lipdukas

Žema kaina: didelis

Peras Thornas ir Ida Borjel — tai du š vedų rašytojai, kuriuos verta įsidėmėti: jų veikalai yra neabejotinai išskirtiniai ir svarbūs ne tik nacionaliniame lygmenyje.

Antra vertus, turime Larsą Gustafssoną, kuris jau yra toks garsus, kokiam tik įmanoma tapti. Tai vienas iš penkių š vedų autorių, įtrauktų į garsų Haroldo Bloomo Vakarų literatūros kanoną — galbūt iš dalies todėl, kad jis yra tarp penkių ar šešių š vedų rašytojų, išverstų ir išleistų JAV.

Gustafssonas yra vienas iš keleto tų vyresniosios kartos š vedų rašytojų ir kritikų, kurie atrado, kad mokslinė fantastikos žanras yra tinkamas šiuolaikinei analizei, nors š vedų intelektualai visuomet labiau gerbė idėjų romanus. Problema ta, kad vyresniosios kartos š vedų intelektualai per menkai išsilavinę, pernelyg patenkinti savimi ir per daug prietaringi, kad mokslinę fantastiką suvoktų kaip kažką daugiau už vaikiškus nuotykius, kur monstrai su vabalo akimis naikinami lazeriais.

Galbūt laiko ženklas yra tai, kad Larso Gustafsono mokslinė fantastikos rinkinys "Keistas padaras iš šiaurės" (*Det sällsamma djuret från norr*, 1989) kartu su ankstesniu tomu "Pasirengimas skrydžiui" (*Förberedelser till flykt*, 1967) neseniai pasirodė naujoje *Atlantis* klasikos serijos laidoje. Gustafsono apsakymai, kurių neoficialūs krikštė tėvai yra Jorge Luisas Borgesas ir Stanisławas Lemas, dabar turi gerokai daugiau šansų padaryti įspūdį vietinei skaitytojų auditorijai negu tada, kai pasirodė pirmąsyk.

Tiesa ta, kad žanrinė literatūros įvairovė, kuri tradiciškai buvo menkinama ir ignoruojama, — mokslinė fantastika, fantazija, gotika, siaubas, erotika, komiksai, bulvarinė lektūra, detektyvai — XXI amžiuje išgyvena renesansą. Daugiau išmananti tarptautinė auditorija ir nauji leidėjai, turintys jautresnę klausą, susivienijo, kad sutelktomis pastangomis praplėstų literatūros supratimą.

Tekstai, kuriuos Gustafssonas knygos "Pasirengimas skrydžiui" įžangoje vadina "fantazijomis", nėra tokie, bent jau teorijos požiūriu. Jie turi ne daug ką bendra su žanru, apibūdintu tokių kritikų kaip Tzvetanas Todorovas, ir yra artimesni tam, ką vadiname magiškuoju realizmu. Magiškojo realizmo Gustafssonas įvaldęs meistriškai, ypač apsakymuose, kurie turi nemažai sąsajų su gamtos poezija. Apsakyme, davusiame pavadinimą knygai, aiškūs, apleistas peizažas, kurio fone du asmenys rungtyniauja dėl galimybės vienam iš jų pirmam pakilti skrydžiui, yra didingas savo paprastumu ir griežtu apibūtinimu.

Knygoje "Keistas padaras iš šiaurės", artimesnėje mokslinei fantastikai, Gustafssonas atraminę struktūrą kuria įreminančio pasakojimo forma, kuri kai kuriais atžvilgiais galingesnė už pačius apsakymus. Tokie įreminimo būdai šiame žanre nereti — Gustafssonas seka pirmtakų pėdomis, pavyzdžiui, Stanisławo Lemo "Ciberiada" ar Cliffordo D. Simacko "Miestu".

Gustafsono rinkinyje vaizduojami 40 000 mūsų eros metai, o pavieniai apsakymai pasakoja apie kosmoso valdovą, kuris leidžia laiką skriejančiame kosminiame laive Paskalis II. Kad apsakymai taptų įdomesni, jie padalijami į aštuonis aspektus.

Aš tuoni karininkai triukš mingai linksmina vienas kitą istorijomis, kurios, regis, prasideda teorine filosofine dilema ir dažniausiai vyksta XX amžiuje kokioje nors egzotiš koje vietoje, pakraš tyje, pavadintame Žemė s planeta.

Apibūdinimai nėra stipriausia Larso Gustaffsono pusė, abejoju, ar jis yra girdėjęs apie kiberpankus. Rašytojas lygiuojasi į iškilnesius mokslinės fantastikos kūrėjus, tokius kaip Arthuras C. Clarke'as, broliai Strugackiai. Ir daro tai gerai.

Pakartotinai iš leistos dvi Larso Gustaffsono knygos yra papildomas įrodymas, kad gera mokslinė fantastika ar fantazijos romanai iš laiko savo svarbą, o moderniojo gyvenimo aspektus aprašanti proza ilgainiui praranda savo švytėjimą. Šį rudenį Gustaffsonas išleidžia naują romaną, žadėdamas pateikti daugybę magiš kai realistinių istorijų.

Tačiau reikšmingiausias įvykis šiais metais Švedijoje neabejotinai yra Magnuso Hedlundo "Nemirė, nesvajoti" (*Odöda, odrömda*, 2008), išleistas šį pavasarį. Hedlundas jau tris dešimtmečius yra viena svarbiausių figūrų švedų literatūroje ir kaip rašytojas, ir kaip vertėjas, ir kaip žangų, ypač Becketto ir prancūzų modernistų veikalams, autorius. Keista, kad jis taip mažai pastebimas kultūros panoramoje. Jo bekompromisinis, kartais beviltiš kai tamsus egzistencializmas gąsdina tuos, kurie literatūrai priskiria linksmesnį — pramoginį vaidmenį.

Man sunku įsivaizduoti Magnusą Hedlundą, sėdintį ant sofos televizijos studijoje ir aptarinėjantį romano "Pjūvis" (*Snittet*, 1999) pagrindinį personažą: lobotomiją patyręs žmogus desperatiš kai bando sulipdyti suniokotos savo tapatybės dalis. Man sunku įsivaizduoti, kad kas nors galėtų ką nors pridurti prie šio romano. Jis turi savo argumentus, išgrynintus iki negailestingos ir nuostabios prozos, kurioje nėra nė vieno paviršutiniš ko žodžio.

Knyga "Nemirė, nesvajoti" Hedlundas baigia trilogiją, pradėję "Pjūviu". Antroji dalis "Kovo vauduoklis" (*Mylingen i Kov*) buvo paskelbta 2003 m.

Visų apleista devyniasdešimt metų moteris gyvena mažame butelyje, pro kurio langus regi tik automobilių aikštę ir šėlių juostų automagistralę. Ją alina amžius ir trinkanti atmintis. Kartais aplanko duktė ir socialinė darbuotoja. Nežinome, kas yra tikra, o kas egzistuoja tik jos vaizduotėje.

Šioje trilogijoje Hedlundui, kaip ir neoficialiam jo mokytojui Beckettui, rūpi žmogaus anatomijos, smegenų veiklos ribos ir egzistencijos esmė. Tai, kaip jis žvelgia į savo pasirenkamas temas, šėkiruoja, bet kartu kažkodėl ramina.

Jis yra vienas vertingiausių Švedijos lobių, koks tik gali būti nacionalinės literatūros atstovas. Arba atvirkščiai.

Published 2009-02-03

Original in Swedish

Translation by Almantas Samalavicius

Contribution by Kultūros barai

First published in *Kultūros barai* 11/2008 (Lithuanian version)

(c) Eurozine